

(/)

🏠 (/) > 1. Verdenskrig (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Blod under halvmånen

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/safari-fra-helve>)

Blod under halvmånen

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 650

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen\]\(https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen\)\) **in**](https://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen\]\(https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/blod-under-halvmaanen\)&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Tommy Heisz

Blod under halvmånen. Europas glemte krig

Lindhardt og Ringhof, 406 sider, ill.

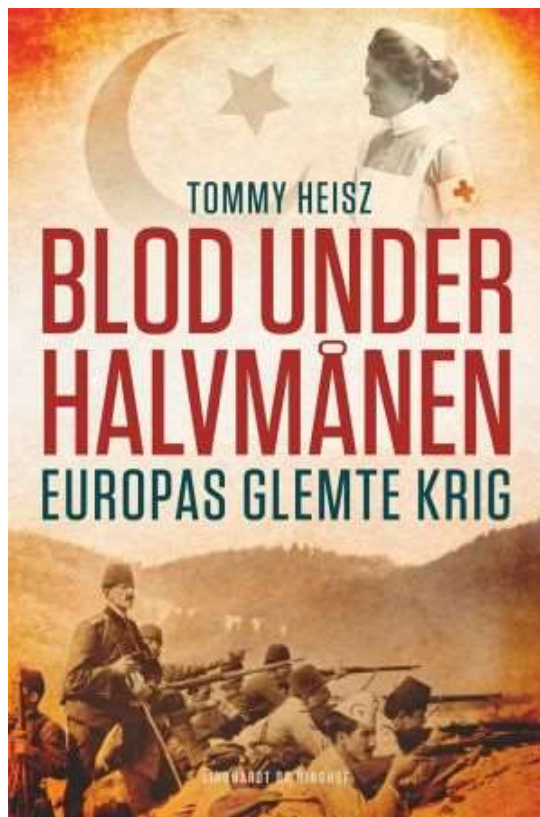
Af Nils Arne Sørensen. Professor, Institut for Historie, SDU

De sidste 10-15 år er det blevet stadigt mere almindeligt, at historikere fremstiller 1. verdenskrig som et slags højdepunkt på en voldscyklus, der prægede Europa og Middelhavsområdet fra 1911 til 1923 – fra Italiens angrebskrig mod Osmannerrigets besiddelser i Nordafrika i 1911 og til afslutningen af krigshandlingerne mellem Grækenland og Osmannernes arvtager og i grænseegnene mellem Østeuropas nye stater og det nye sovjetiske styre i Rusland. Et sådant blik gør det oplagt og nødvendigt at genbesøge de to Balkankrige i 1912-13 og at genoverveje dem som andet og mere end en isoleret, kortvarig, blodig konflikt langt fra Europas reelle magtcentre. Derfor skal Heisz' digre bog hilses velkommen.

Heisz sætter "mennesker af kød og blod" i centrum. Krigene skildres i vid udstrækning gennem øjenvidner, som forfatteren giver meget plads i form af både lange citater, referater og biografiske skitser. De valgte øjenvidner er hjælpearbejdere og krigsreportere fra Skandinavien og UK (samt den revolutionære Lev Trotskij, der gjorde krigen som korrespondent for et blad fra Kyiv), og Heisz har valgt omhyggeligt, så læseren med øjenvidnerne som en slags rejseførere kommer rundt om krigen, der er ualmindelig indviklede at skildre sammenhængende: Den første krig blev udkæmpet mellem en løs alliance mellem Bulgarien, Grækenland, Montenegro og Serbien på den ene side og Osmannerriget på den anden. Det betød, at der reelt var tale om fire krige, der foregik samtidigt. Den anden krig var mindst lige så indviklet: Den udspillede sig mellem de tidligere allierede og handlede om at fordele byttet fra den sejrige første krig, men nu blandede Rumænien sig, mens Osmannerriget forsøgte at generobre det tabte. Skal man få en fornemmelse af det, kræver det dygtig krydsklipning mellem fronter og parter, og det leverer bogen – især når det gælder den første og længste af krigen (som fylder de første tre fjerdedele af fremstillingen). På basis af hjælpearbejdernes breve, artikler, bøger og erindringer bringer Heisz med stort held læseren tæt på krigens ofre i form af syge, sårede og døde på hospitaler og mere eller mindre improviserede feltlazaretter. Ingen efterlades her i tvivl om, at "krigen er forfærdelig", som den norske sygeplejerske Magde Dyrkoren skrev hjem i januar 1913 – samtidig med at breve og erindringer fra sygeplejersker også fortæller om mødet med en eksotisk anderledes natur og kultur.

Lige så tæt på kom reporterne ikke, og skildringen af udviklingen på de forskellige fronter med deres beretninger som hovedkilde fik mig til at tænke på den berømte officielle britiske dokumentarfilm om Slaget ved Somme (1916). Her er slagets dramatiske højdepunkt: briternes angreb på tyske stillinger reduceret til optagelser af granatnedslag, mens størstedelen af den timelange film dokumenterer troppeopbygningen op til slaget – og sårede og fanger på vej væk fra slagmarken. For nøjagtig som de britiske kameramænd ved Somme kom heller ikke krigskorrespondenterne på Balkan helt tæt på selve krigens gru. De kunne berette om troppernes opmarch, om nedbrændte landsbyer, om udmattede soldater på vej fra slagets myrderi og se røgen fra granatnedslag, men selve fronten kom de højst tæt på gennem en kikkert. De soldaterøjenvidner, som Heisz lover os i forordet, er der faktisk langt imellem (om end der refereres og citeres godt fra Trotskijs spændende interviews med sårede i Sofia).

Valget af øjenvidner har således betydet, at det i høj grad er krigen set gennem fremmedes øjne, vi bliver præsenteret for. Det er langt mindre påfaldende i skildringen af den korte, hektiske og endog meget brutale anden Balkankrig i sommeren 1913. Her kommer vi helt tæt på krigen i det østlige Makedonien, fordi Heisz meget fint udnytter de vidneudsagn, som - mens det fortsat røg fra ruinerne - blev indsamlet af en Balkankrigskommission nedsat af Carnegie Endowment for International Peace, og den danske stjernejournalist Franz von Jessens reportager fra bjergbyen Nigrita, hvor denne tæt

skildrer ødelæggelserne og interviewer overlevende. Von Jessen er et af Heisz' yndlingsøjenvindner, og det forstår man godt. Von Jessen skrev veloplagt, sanseligt, levende og meget detaljerigt, og fx er de lange citater og referater fra hans reportagerejse gennem Albanien (som stormagtsinteresser gjorde til et selvstændigt land som følge af krigen) endog rigtig spændende læsning.

Heisz rammer sin skildring af Balkankrigene ind af den større 1. verdenskrig. Det er oplagt at bruge det af gode grunde velkendte attentat i Sarajevo som midlet til at lokke læseren til at tilbringe flere hundrede sider i selskab med en "glemt krig", og det lykkes flot. Mindre overbevisende er argumentationen for at se Balkankrigene som en foregribelse af den kommende storkrig på militærteknologisk niveau. Det er selvfølgelig rigtigt, at de krigende hære havde adgang til tidens moderne våbentechnologi, men Balkankrigene var langt fra den industrialiserede massekrig, som 1. verdenskrig udviklede sig til – at "op mod 20 procent" af krigens tabstal skyldes artilleriet (shrapnels) lyder af meget, men under 1. verdenskrig havde artilleriild ansvaret for 60 % af alle tab; det er tal i en helt anden størrelsesorden. På samme måde er det også problematisk at karakterisere krigen som en total krig (selv om Heisz godt nok forsøger at helgardere sig ved at medgive at det selvfølgelig "kommer ... lidt an på, hvordan man definerer totalkrig!"). Til gengæld har Heisz ret i, at krigen destabiliserede en del af Europa, hvor to stormagter havde stærke interesser, og de dermed er en vigtig del af den komplicerede ligning, hvis løsning endte med at blive den europæiske storkrig i sommeren 1914. På samme måde peger han også helt rigtigt på, at freden i 1913 efterlod et Balkan, der politisk var præget af både frustrationer og ambitioner – set fra Athen, Beograd og Sofia var der fortsat langt til et Storserbien, et Storbulgarien eller et Storgrækenland. Derfor blev 1. verdenskrig også en 3. Balkankrig. Her har vi også en vigtig del af forklaringen på, at krigen mellem Bulgarien og Serbien (og ikke mindst den bulgarske besættelse af dele af Serbien) og efterfølgerkrigen mellem Grækenland og Osmannerrigets tyrkiske arvtager blev ualmindelig brutale og blodige. En kort skitse af disse efterspil, der begge også kunne kandidere til betegnelsen "glemte krige", ville have været en fin afrunding på bogen, men en anmelder bør ikke mavesurt tælle fejl og mangler, men i stedet glæde sig over den bog, man har fået, og det er der god grund til at gøre her.

[Historie-online.dk, den 28. september 2022]

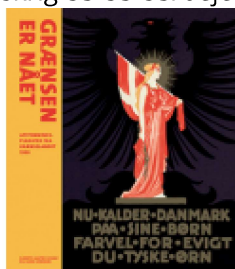
← Forrige artikel (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/safari-fra-helve>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**ØJENVINDNER 1914-1918.
SØNDERJYSKE SOLDATERS
BERETNINGER**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/ojenvindner-1914-1918-soenderjyske-soldaters-beretninger>)

GRÆNSEN ER NÅET

(<https://www.historie-online.dk/boger/graensen-er-naet>) (<https://www.historie-online.dk/boger/graensen-er-naet>)

